

Гарачы красавік 1986-га...

У кожнага свой Чарнобыль. Для мяне ён пачаўся ў апошнія красавіцкія дні 1986 года. Яны былі сонечныя, надзвычай цёплыя. І мы, пяцікурснікі, амаль што не студэнты ўжо, расхрыстаныя і шчаслівыя, насалоджваліся шчодрым веснавым цяплом – шмат гулялі па зялёных мінскіх вуліцах, вялі бясконцыя размовы, давалі шчырыя абяцанні адно аднаму не губляцца ў гэтым жыцці, трымацца і надалей разам. Эх, летуценная маладосць...

На Ленінскім праспекце, тады так называўся цяперашні праспект Незалежнасці, пачынаючы ад паштамта і да ўніверсама «Цэнтральны», паўсюль з імправізаваных прылаўкаў прадавалі рагачоўскае згушчанае малако. Як вялося тады, у апошнія дзень-два месяца гандаль «выкідваў» нейкі дэфіцыт, каб «выцягнуць» план, а згушчонка якраз была з разраду такіх. Але гэтым разам традыцыйная тактыка не спрацоўвала. Тавар прывабліва блішчэў на яркім вясеннім сонцы, а яго амаль ніхто не браў. Нават мы, надзвычайныя аматары гэтай смакаты,

пакруціўшы ў руках страката-сінія бляшанкі, вярнулі іх на месца. Была нейкая досыць няпэўная перасцярога, што лепш не рызыкаваць, бо гэта адтуль, дзе зусім побач «нешта здарылася». Слова «радыяцыя» ў тыя дні ўсё часцей гучала ў размовах, і неспакой, яшчэ незразумелы, вісеў у паветры, ціснуў на псіхіку.

Але, як пісаў класік, маладыя гады – маладыя жаданні, і, пасмяяўшыся са сваіх страхам, мы рушылі далей. Для чыгуначнага вакзала нехта з кампаніі прапанаваў авантуру: а ці не рвануць куды-небудзь? Наперадзе маячылі майскія святы, вольныя ад заняткаў, зрэшты, іх для нас, пяцікурснікаў, амаль што не праводзілі. Каб залішне не спрацацца наконт маршруту, вырашылі так: паедзем туды, куды будзе першы цягнік. Відаць, кожны спадзяваўся, што далей Асіповіч ці якога-небудзь Гомеля свавольніца-ўдача нас не закіне. Аднак на вакзальным табло першым радком свяціўся Ленінград...

Ранкам наступнага дня здзіўленая цётка адчыняла нашай кампаніі дзверы сваёй ленінградскай кватэры.

Сярэдзіна 1980-х гадоў. Ленінскі праспект у Мінску

«Хоць бы пазваніў...» – пасля абдымкаў-пацалункаў паківала дакорліва... Вечарам за сталом, узрушаныя веліччу горада на Няве, дзяліліся сваімі ўражаннямі, а маіх устрывожаных родных найперш цікавіла, што там у нас, у Беларусі, адбываецца. «Ды ўсё быццам нармальна, спакойна...» – дружна супакойвалі мы іх.

Тры ці чатыры дні ў Ленінградзе праяцелі як адзін. Ехалі назад шчаслівыя ў цалкам запоўненым плацкартным вагоне, ноччу, доўга не маглі заснуць: эмоцыі перапаўнялі і чамусьці вельмі хацелася, каб колы цягніка круціліся шпарчэй і не стаяў ён так доўга на прыпынках. І ніхто з нас не думаў тады, што вяртаемся мы ў зусім іншую Беларусь, якая, запознена глытаючы ёд, зачыніўшы наглуха форткі, нагадвала ўстрывожаны бесцырымонным умяшальніцтвам мурашнік. «Не хадзіце на вуліцу, вунь хмара якая сунецца, няведама што з яе пальцеца», – прывіталася-папярэдзіла вахцёрка ў інтэрнаце...

З тых першых паслячарнобыльскіх месяцаў урэзлася ў памяць даўжэзная, быццам па нябачаны дэфіцыт, чарга да Дома палітасветы на Кастрычніцкай, 5 (цяпер тут месціцца канцэртная зала «Мінск»). З якой нагоды з раніцы да позняга вечара таўклася тут процьма народу? Здаецца, японцы прывезлі нейкае цудадзеянае крэсла з лічыльнікам выпраменьвання чалавека. Напалоханыя людзі ехалі з усіх куткоў Беларусі, разам з дзецьмі выстойвалі вялізныя чэргі. Мы з калегамі таксама трапілі на «лічыльнік» – паспрыяў навуковец, які супрацоўнічаў з нашай рэдакцыяй. Маладая доктарка супакоіла: шчытападобная залоза трохі павялічаная, але страху вялікага няма. Выбраліся з гэтага чалавечага мурашніка і быццам неймаверна цяжкі мех з плеч зрынулі – значыць, не ўсё так блага, будзем жыць!

Першым часам пасля выбуху ў Чарнобылі было надта эмоцый. Памятаю, па Мінску віравалі чуткі, і кожная больш трывожная і неверагодная за папярэднюю. Штодня з'яўляліся, кажучы сучаснай мовай, рознага кшталту фэйкі. Гэта перашкаджала асэнсаванай працы па ліквідацыі наступстваў аварыі, збівала з панталыку людзей. Рознай супярэчлівай інфармацыі насамрэч хапала з лішкам, але дакладная і зразумелая – як тая дачарнобыльская згушчонка, была ў дэфіцыце.

На пачатку 1990-х грамадства ўсё яшчэ востра перажывала чарнобыльскую трагедыю. Змучаныя страшнай бядой людзі атрымалі яшчэ адзін маральны ўдар: 8 снежня 1991 года ў Віскулях канстатавалі смерць СССР. Можна сказаць, для савецкага чалавека супалі дзве глабальныя катастрофы – чарнобыльская і геапалітычная, сацыяльная... Тады ў нас не без падстаў асцерагаліся, што

Беларусь можа застацца сам-насам з тымі наступствамі, якія прынёс Чарнобыль. На шчасце, гэтага не здарылася – увесь свет дапамагаў маладой суверэннай краіне. Але ў тыя гады стала асабліва відавочна, што асноўны цяжар праблем трэба ўзвальваць на ўласныя плечы. Іншымі словамі, браць адказнасць на сябе – за лёсы людзей і будучыню краіны.

Натуральна, чарнобыльская тэма была ў цэнтры грамадскай увагі падчас першай прэзідэнцкай кампаніі ў 1994 годзе. Прэтэндэнты на высокі пост проста не маглі абмінуць яе, бо разумелі, што людзі ад будучага кіраўніка дзяржавы чакаюць зразумелай і ўзважанай, грунтоўнай праграмы дзеянняў. Вядома, чарнобыльскую карту разыгрывалі хто як мог. Мне ж успамінаецца, як на адной з сустрэч з выбаршчыкамі ў пацярпелых раёнах кандыдат у Прэзідэнты Аляксандр Лукашэнка, адказваючы на пытанне пажылой жанчыны, паабяцаў, што ніколі не пакіне людзей у бядзе. Што разам адродзяць зямлю, на якой можна і трэба жыць бяспечна і шчасліва. Цяпер, праз гады, асабліва выразна разумееш цану прэзідэнцкага слова. Увесь гэты час кіраўнік дзяржавы трымае пад асабістым кантролем стан спраў у гэтых раёнах, выкананне дзяржаўных праграм па пераадоленні наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС. Хто ведае, які лёс чакаў бы пацярпелы ад радыяцыйных выкідаў тэрыторыі і што было б тут увогуле, калі б не тое важнае, цвёрдае слова будучага беларускага лідара...

Штогод Прэзідэнт, у чарговую гадавіну аварыі, абавязкова наведвае гэтыя мясціны. Ужо не столькі дзеля маральнай падтрымкі людзей, хоць і яна таксама важная, колькі для таго, каб вызначыць, што зроблена за мінулы час, куды варта найперш накіраваць далейшыя намаганні. І людзі гэта бачаць – сапраўдны, а не ўяўны, клопат пра іх і іхнюю малую радзіму. Яны ведаюць: за кожнай развагай і словам, абяцаннем кіраўніка дзяржавы абавязкова будуць справы. «У былыя часы, прыязджаючы сюды (на пацярпелыя тэрыторыі. – Заўвага БЕЛТА), калі я пачынаў гаварыць аб чарнобыльцах, што мы бедныя, людзі гэта спакойна ўспрымалі, але большасць згаджалася. Сёння людзі разумеюць і я таксама, што на гэтай зямлі можна жыць, трэба жыць. І, самае галоўнае, – мы тут будзем жыць», – гаварыў Прэзідэнт летась, наведваючы 26 красавіка Нараўлянскі раён.

Час паступова сцірае вастрыню нашай агульнай бяды, якой стаў Чарнобыль. Але пра яе нельга забываць. Бо з ёй жыць яшчэ не аднаму пакаленню беларусаў. Менавіта ЖЫЦЬ! І памятаць...

Ігар ГАНЧАРУК